

Отже, зміст філософської літератури має безпосереднє значення для формування професійної культури юриста. Досягнення філософії – це духовне надбання, яке необхідне у процесі реалізації правових норм та регулюванні суспільних відносин. Юрист озброєний філософськими знаннями, почуває себе впевненіше у встановленні об'єктивної істини та прийнятті правильного правового рішення.

Список літератури: 1. Бойченко І.В. Філософія історії: Підручник. К., 2000. 2. Лосев А.Ф. Очерки античного символизма и мифологии / Сост. А.А.Тахо-Годи, Общ. ред. А.А. Тахо-Годи и И.И. Маханькова. М., 1993. 3. Христос Янарас. Нерозривна філософія: Нариси вступу до філософії / Пер. з новогр. А.Чердаклі та Н.Клименко. К., 2000. 4. Арендт Ганна. Становище людини. / Пер. з англ. М.Зубрицька. Львів, 1999. 5. Василькова В.В. Порядок і хаос в розвитку соціальних систем: (Синергетика и теория социальной самоорганизации). Серия: «Мир культуры, истории и философии» (оформление обложки С.Шапниро, А.Олексенко. СПб., 1999. 6. Дульнев Г.Н. Введение в синергетику. СПб., 1998. 7. Уайтхед А. Избранные работы по философии: Пер. с англ. / Сост. И.Т.Касавин: Общ. ред. и вступ. ст. М.А.Кисселя. М., 1990. 8. Гусинский Э.Н., Турчанинова Ю.И. Введение в философию образования. М., 2000.

Надійшла до редколегії 03.09.02

В.П. Ємельянов

КЛАСИФІКАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ЗЛОЧИНІВ

Об'єкти злочинів у кримінально-правовій літературі зазвичай класифікуються за двома підставами: залежно від ступеня узагальненості – за «вертикаллю» (загальний, родовий і безпосередній) та залежно від важливості безпосереднього об'єкта – за «горизонталлю» (основний, додатковий обов'язковий, додатковий факультативний).

У підґрунтя даної класифікації покладена структура чинного кримінального законодавства, у зв'язку з цим, певно, потрібне деяке уточнення у тому плані, що саме тут піддано класифікації – об'єкти злочинів або ознаки об'єктів, що сформульовані у конструкціях складів, реальні явища дійсності або їх інформаційні моделі. Вперше піддавши критиці трьохступеневу систему ділення об'єктів за «вертикаллю», Б.С. Нікіфоров зазначав, що «пропоноване в літературі трьохступеневе ділення об'єктів, яке претендує на універсальність, дійсно ж цілком може бути застосоване тільки до деяких злочинів, наприклад, до злочинів проти особистості. Стосовно інших складів нерідко зазначаються тільки два об'єкта – загальний, що пропонується, та інший – чи то «спеціальний», чи то «безпосередній», чи то «спеціальний» та «безпосередній» одночасно» [1, с.108–109]. З наведеного висловлювання Б.С. Нікіфорова можна зробити два наступних висновки: 1) загальний і родовий об'єкт встановлюються стосовно складів, що існують в чинному законодавстві, 2) реальний з усіх об'єктів один – безпосередній або спеціальний, інші лише припускаються.

На припустимий абстрактний характер родового об'єкта зверталась увага і пізніше. «У розріз зі сталим у теорії та практиці розумінням родо-

вого об'єкта злочину, – пишуть І.П. Лановенко та Г.І. Чангулі, – окремі автори висловлювали сумніви у доцільності і навіть точності його визначення, оскільки родовий об'єкт злочину (як і родовий склад в цілому) – «абстракція, якої не знає закон» [2, с.13].

Ці висновки видаються по суті вірними, оскільки насправді злочин як явище об'єктивної реальності має лише один об'єкт – безпосередній (конкретний) або декілька таких. Ніякого родового і загального об'єкта конкретний злочин як реальне явище дійсності не знає, бо злочинне посягання є завжди конкретним і безпосереднім. Як справедливо підкреслює Г.П. Новосолов, «вичленування трьох названих видів понять об'єктів злочину ніякого відношення до класифікації самих об'єктів злочинів не має: схожим, таким, що повторюється в усіх об'єктах злочину, є їх загальна ознака, але не загальний об'єкт; особливість певної групи об'єктів злочину – не родовий об'єкт, а ознака, що об'єднує деяку частину об'єктів посягань в одну однорідну за спрямованістю групу і разом з тим відрізняє її від усіх інших груп. Подібно до того, як самий злочин завжди є явищем (але не поняттям) конкретним і не може бути «родовим» або «загальним», його об'єкт також завжди є конкретним, він не існує у вигляді «родового» чи «загального» об'єкта посягання, а, отже, в реальній дійсності у посяганні немає ніякого іншого об'єкта, крім того, який прибічниками класифікації об'єктів злочину «за горизонталлю» називається безпосереднім» [3, с.22]. «Родовий» та «загальний» об'єкти – це не реальні об'єкти злочину, а узагальнюючі поняття про об'єкти конкретних злочинних посягань, що виникають на базі інформації про ознаки конкретних явищ. Узагальнюючі інформаційні моделі, що містяться в конкретних складах злочинів, які є у свою чергу теж науковими абстракціями, ми підіймаємося на більш високий рівень абстракції та визначаємо ознаки так званого родового об'єкта, а потім – загального. До того ж, часто визначення ознак «родового» об'єкта має суб'єктивний і суперечливий характер, тому у кримінальному законодавстві одні й ті ж склади у різні періоди розвитку держави містяться у різних главах Кримінального кодексу або неоднаково розташовуються за главами КК в різних державах, або викликають серйозні розбіжності в науці стосовно вірності їх розташування у тій чи іншій главі КК, чим демонструється залежність категорій «родовий об'єкт» не стільки від об'єктивних реалій, а від рівня та специфіки узагальненості ознак цих реалій.

Так, наприклад, склад тероризму (терористичного акту) в КК України (ст.258), Росії (ст.205), Казахстану (ст.233) віднесений до злочинів проти громадської безпеки, у КК Латвії (ст.88) та Естонії (ст.64¹) до злочинів проти держави, у КК Узбекистану (ст.155) – до злочинів проти миру та безпеки людства. Склад злочину, що передбачає відповідальність за незаконне вивезення за межі держави сировини, матеріалів, обладнання, технологій для створення зброї, а також військової та спеціальної техніки у КК Казахстану (ст.243) та Грузії (ст.235), розташований у главі про злочини проти громадської безпеки та громадського порядку, в КК Росії (ст.189) та КК Білорусі (ст.229) – у главі про злочини у сфері економічної діяльності, а в КК України (ст.333) – у розділі XIV «Злочини у сфері охо-

рони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації», тоді як у КК УРСР 1960 р. цей склад злочину (ст.228⁶) містився у главі X «Злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я». Таке вільне поводження з конкретними складами, «перекидання» їх з одної глави в іншу за розсудом законодавця наочно свідчить про відсутність у реальній дійсності родового об'єкта. Якщо б такий об'єкт був реально, то склади неможливо було б відносити до тієї чи іншої категорії на підставі суб'єктивного погляду, тому що реально існуючий чинник об'єктивно посідав би своє місце в реальному житті.

Тим більше це проявляється внаслідок відмови низки знов прийнятих або таких, що зараз приймаються, кримінальних кодексів від так званої «лінійної» системи побудови Особливої частини КК та підрозділу її не на глави і статті, а на розділи, глави і статті. Згідно з цими кодексами, багато з тих понять, які традиційно належали до родових об'єктів, раптом перестали бути такими, а трьохступеневий розподіл об'єктів був витіснений чотирьохступеневим, а то й п'ятиступеневим розподілом, у залежності від конструкції відповідного розділу Особливої частини Кримінального кодексу, і тепер те, що вважалося раніше родовим об'єктом, може вбачатися або у вигляді такого, що містить у собі низку родових об'єктів, – інтегрованого (над групового, складного, складового), або у якості видового як частини родового об'єкта, і навпаки, те, що раніше вважалося видовим об'єктом, може розцінюватися як родовий. Так, згадувані Б.С. Нікіфоровим як взірець трьохступеневої системи злочини проти особистості у нових кодексах мають наступний вигляд.

Згідно з КК РФ розділ «Злочини проти особистості» містить у собі главу 16 «Злочини проти життя і здоров'я», главу 17 «Злочини проти свободи, честі й гідності», главу 18 «Злочини проти статевої недоторканості та статевої свободи особи», главу 19 «Злочини проти конституційних прав та свобод людини і громадянина», главу 20 «Злочини проти сім'ї та неповнолітніх».

Розділ «Злочини проти особи» КК Туркменістану містить ті ж глави з тією ж різницею, що глава 20 називається «Злочини проти неповнолітніх, сім'ї та моральності».

Та ж схема закладена й у КК Республіки Беларусь.

У КК Узбекистану розділ «Злочини проти особи» містить у собі главу I «Злочини проти життя», главу II «Злочини проти здоров'я», главу III «Злочини, небезпечні для життя і здоров'я», главу IV «Злочини проти статевої свободи», главу V «Злочини проти сім'ї, молоді та моральності», главу VI «Злочини проти свободи, честі та гідності», главу VII «Злочини проти конституційних прав та свобод громадян».

Звертає на себе увагу, що якщо в КК РФ, КК РБ і КК Туркменістану злочини проти життя і здоров'я розташовані в одній главі, то в КК Узбекистану вони «розбиті» по трьох главах, що передбачають окремо склади злочинів проти життя, проти здоров'я та небезпечних для життя і здоров'я.

Зазначене зайвий раз свідчить про те, що такі категорії як загальний, родовий та видовий об'єкти на відміну від безпосереднього об'єкту в реальній дійсності не існують, вони є узагальнюючими поняттями, які входять у такі ж абстрактні категорії як загальне, родове і видове поняття складу (загальний, родовий, видовий склад) і належать не до категорії «злочин» як явища реальної дійсності, а до категорії «склад злочину» як наукової абстракції. Тому було б точніше говорити не про загальний, родовий та видовий об'єкти, а про загальні ознаки об'єкта, згруповані, синтезовані на рівні видового, родового і загального поняття складу злочину. На цьому рівні вже неможливо оперувати реальними сферами життєдіяльності людей як безпосередніми об'єктами конкретних злочинів, а можна вести мову про відповідні поняття й абстрактні категорії того чи іншого ступеня узагальнення. Видове, родове і загальне поняття складу, як наукові абстракції, містять у собі не конкретні блага, цінності та інші сфери життєдіяльності людей, а їх інформаційні моделі.

Безпосередній об'єкт існує ніби у двох іпостасях – як явище реальної дійсності, стосовно якого спрямоване злочинне діяння і яке є «мішенню» для винного, та як сукупність ознак конкретного складу злочину, сформульованого в статті кримінального закону.

При вчиненні злочину винна особа може посягати на два або більше безпосередніх об'єкти і тоді у відповідності з кримінальним законом виникають такі ситуації. Якщо ознаки кожного з цих об'єктів містяться у роздільних складах, то й класифікація діяння здійснюється за сукупністю складів злочинів. Якщо ж ознаки декількох об'єктів містяться в одному складному складі і вчинене повністю цим складом охоплюється, то класифікація буде здійснюватися за складним складом, а злочин розцінюється як складний. У цьому випадку один з об'єктів вважатиметься основним, інші – додатковими. Основним об'єктом буде той, який вважається таким законодавцем, хоча в реальній дійсності ієрархія об'єктів може бути зовсім іншою. Так, бійка, вчинена на ґрунті особистих неприязних відносин з очевидним для винного порушенням громадського порядку, у відповідності з п. 16 постанови Пленуму Верховного Суду України від 28 червня 1991 р. № 3 «Про судову практику у справах про хуліганство» повинно розцінюватися як хуліганство [4, с.568], тобто основним об'єктом вважатиметься громадський порядок, а додатковим – здоров'я людини, тоді як по суті справи тут усе з точністю до «навпаки» – для винного основним об'єктом фактично було здоров'я потерпілого, а порушення громадського порядку вийшло доволіно, без прагнення до цього винного особи. Подібні склади в науці називають зазвичай врахованою законом сукупністю, і звичайно, від волі законодавця здебільшого залежить, що «врахувати» у цьому єдиному складі та який об'єкт вважати основним, а який додатковим, тому і так звану класифікацію об'єктів за «горизонталлю» також слід віднести до категорії «склад злочинів», а не до категорії «злочин». Таким чином, під класифікацією об'єктів за «вертикаллю» і «горизонталлю» слід розуміти не класифікацію об'єктів реальних злочинів, а класифікацію

ознак об'єктів, що містяться у складах – конкретних, видових, родових та загальному.

Список літератури: 1. Никифоров Б.С. Объект преступления. М., 1960. 2. Лановенко И.П., Чангули Г.И. Уголовно-правовая охрана трудовых прав граждан / АН УССР. Ин-т государства и права. Отв. ред. И.П. Лановенко. К., 1989. 3. Новоселов Г.П. Учение об объекте преступления. Методологические аспекты. М., 2001. 4. Кримінальний кодекс України. Кримінально-процесуальний кодекс України. Постанови Пленуму Верховного Суду України із загальних питань судової діяльності та в кримінальних справах. Відп. ред. В.Т. Маляренко. К., 1999.

Надійшла до редколегії 10.10.02

В.Б. Дзюндзюк

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРИВАТНИМИ І ПУБЛІЧНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Розмивання меж між публічним і приватним сектором, запозичення й адаптація публічним сектором методів і підходів, розроблених у приватному секторі, що спостерігається останні десять-п'ятнадцять років, не тільки призводять до посилення взаємодії між секторами, але і піднімають питання про відмінності в структуризації приватних і публічних організацій та в управлінні ними.

Організації є соціальними конструкціями, створеними групами в суспільстві для досягнення специфічних цілей за допомогою планованої і координованої діяльності [1]. Приватні організації створюються приватними особами, групами осіб чи юридичними особами для досягнення ринкових цілей або для отримання прибутку, вони підзвітні своїм власникам і можуть приймати різні форми, значно різнитися за розмірами, – від малих підприємств до транснаціональних корпорацій, – і забезпечувати найширший спектр вироблених товарів і послуг, що надаються. Що відрізняє приватні організації від публічних по суті, крім їхніх цілей, форми власності і підзвітності, так це прийнятий у них критерій успіху, який є економічним чи ринковим.

Публічні організації створюються державою (владними органами) переважно для досягнення політичних і/або соціальних цілей. До публічних організацій відносяться ті, котрі здійснюють розробку, впровадження і безпосереднє здійснення публічної політики на різних державних рівнях [1]. Критерій успіху для них менш прозорі і більш важко визначні, ніж для приватних організацій.

Відмітною рисою моделі управління в приватному секторі є її значна ринкова залежність. Це означає, що те, яким чином приватні організації управляються, відбиває ринкове середовище, у якому вони діють. Успіх, зростання, розвиток і навіть виживання приватних організацій залежать від здатності їхніх керівників ефективно управляти динамічним економічним середовищем, з яким організації мають справу. Крім того, приватні організації для збереження свого місця на ринку повинні постійно піклуватися про задоволення клієнтів. Тобто, щоб вижити в ринкових умовах, вони повинні бути як прибутковими, так і ефективними.